

Izveštaj s konzultacija s mladima u sklopu 6. ciklusa strukturiranog dijaloga: “Mladi u Europi: što slijedi?”

Pregled

Ime kontakt osobe:	Petra Pekica
E-mail adresa kontakt osobe:	petra@mmh.hr
Radna skupina	Nacionalna radna skupina za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima u Hrvatskoj
Tko je uključen u rad radne skupine?	Broj predstavnika mladih: 6 Broj vladinih predstavnika : 5 Broj predstavnika nacionalne agencije zadužene za provedbu programa Erasmus +: 1 Broj stručnjaka: 0 Ostali: /
Sažeto objasnite metodologiju koja je korištena za prikupljanje sadržaja tijekom konzultacija	Tijekom prosinca 2017. i siječnja 2018. Diljem Hrvatske provedeno je niz fokus grupa s mladima. Provedene su uz pomoć udruga mladih i za mlade, javnih ustanova i škola, koje su prethodno educirane kako bi mogle kvalitetno provesti konzultacije s mladima. Organizatori fokus grupa su bili slobodni izabrati temu fokus grupe u dogovoru sa sudionicima fokus grupe, kako bi sudionici bili motivirani razgovarati o temi koja im je interesantna ili za njih trenutno relevantna. Istovremeno je na web stranici eupita.eu, posvećenoj provedbi strukturiranog dijaloga u Hrvatskoj bilo moguće ispuniti online upitnik s konzultacijskim pitanjima. Informacije o mogućnosti ispunjavanja upitnika proširene su putem društvenih mreža i raznih web stranica. Poseban doprinos diseminaciji poziva dale su članice Zajednice informativnih centara za mlade u Hrvatskoj i Eurodesk.
Broj održanih fokus grupa:	30

Ukupni broj mladih koji je sudjelovao u fokus grupama:	241
Ako ste koristili online upitnik, koliko je vremena bio dostupan za ispunjavanje?	2 mjeseca
Broj mladih ljudi koji su ispunili online upitnik:	2300
Broj mladih ljudi koji je sudjelovao u konzultacijama na nekim drugi način (opišite kako):	/
Ukupni broj mladih ljudi obuhvaćen konzultacijama:	2541

Molimo objasnite moguća ograničenja s kojima ste se susreli prilikom provedbe konzultacija (npr. ako niste mogli doći do nekih skupina mladih koje ste htjeli konzultirati i slično):

/

Podjela sudionika

Rod:	Muško: 762 Žensko: 1753 Drugi rod: 5 Nepoznato: 21
Dob:	Mlađi od 15: 168 Između 16 i 18 godina: 702 Između 19 i 25 godina: 1118 Između 26 i 30 godina: 549 Nepoznato: 4
Broj mladih osoba s invaliditetom:	Bez invaliditeta: 2471 S invaliditetom: 58 Nepoznato: 12
Etnička pripadnost:	Broj pripadnika većinske etničke skupine: 2361 Broj pripadnika manjinske etničke skupine: 130 Nepoznato: 50
Seksualna orijentacija:	Heteroseksualna: 2123 Homoseksualna, biseksualna ili neka druga: 260 Nepoznata: 158

Molimo opišite stručna tijela ili stručnjake koji su bili konzultirani u sklopu konzultacija strukturiranog dijaloga.

Nacionalna radna skupina za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima uputila je zamolbu na sveukupno 37 tijela državne uprave i istraživačke organizacije da daju svoje stručno mišljenje o konzultacijskim pitanjima koja spadaju u djelokrug njihova rada te koja smatraju relevantnima. Povratno je odgovorilo 14 institucija, među kojima su osim bila razna ministarstva, agencije, istraživačke institucije i pučki pravobranitelj. Odgovori tih tijela predstavljena su u ovom izvještaju kao odgovori stručnjaka.

Konzultacijsko pitanje: *1) Koje su najvažnije kompetencije koje mladi ljudi trebaju dobiti kroz obrazovanje, relevantne za život u Europi u budućnosti?*

1) Odgovori mladih ljudi

Vještine i znanja koja bi mladi željeli imati po završetku obrazovanja mogu se ugrubo podijeliti u dvije veće skupine – prva pripadaju području struke za koju se školuju a druga skupina obuhvaća opća znanja iz različitih područja koja imaju praktičnu primjenu u svakodnevnom životu. Kada je riječ o vještinama i znanjima vezanima uz struku, mladi često spominju da nastavni program više počiva na teorijskom znanju a manje na praktičnom što im daje osjećaj nedovoljne pripremljenosti za svijet rada jednom kad završe školovanje. Opća znanja i vještine koja bi voljeli usvajati tijekom školovanja obuhvaćaju praktično glavne kompetencije s naglaskom na „soft skills“: financijsku, medijsku, informatičku, građansku/političku pismenost, komunikacijske i prezentacijske vještine, učiti kako učiti, znanja stranog jezika, domaćinstvo, kritičko razmišljanje, umješnost u debatiranju i raspravama i sl. Pored toga jedan dio mladih smatra da bi kroz školovanje trebali biti upoznati sa različitim procedurama koje su dio života poput upisa na fakultet, pisanja životopisa, prijave za posao, prijave na zavod za zapošljavanje, izdvajanjima za zdravstveno i mirovinsko osiguranje, plaćanje režija, upravljanje bankovnim računom i sl. Dva su glavna diskursa prisutna kod mladih u razumijevanju svrhe formalnog obrazovanja u Hrvatskoj a iz kojih proizlaze shvaćanju korisnih odnosno manje korisnih sadržaja koje moraju učiti. Prvi diskurs je strogo utilitarni koji obrazovanje vidi kao sredstvo kojim se osoba može uspješno integrirati a onda i afirmirati u svijet rada. Drugi diskurs je onaj koji svrši obrazovanja dominantno pripisuje intrinzičnu dimenziju. Zastupnici oba diskursa pak, može se reći, smatraju je obrazovni sustav u cjelini kao i način podučavanja u glavnini zastario i da ga je potrebno modernizirati i osuvremeniti. Na tom tragu, jedan dio mladih naglašava pretrpanost nastavnog programa preopširnim, beskorisnim i suhoparnim sadržajima koje moraju učiti napamet (utilitaristički diskurs o obrazovanju sadrži mnogo preporuka o tome koje predmete bi valjalo zadržati a koje jednostavno ukinuti ili učiniti izbornima, uglavnom ovisno o obrazovnom smjeru i osobnim preferencijama, no u suštini može se zaključiti da je prijedlog redukcija broj obveznih predmeta i povećanje broja izbornih predmeta, pogotovo u višim razredima srednjih škola). Problematizira se i obveza polaganja državne mature s obzirom da na to da fakulteti dodatno traže prijamne ispite, neovisno o uspjehu na maturi. Također, prisutan je i stav da su svi obrazovni sadržaji korisni na svoj način, posebno kada se uzme u obzir vrijednost obrazovanja u smislu

stjecanja opće kulture i osobnog razvoja.

Postoji nekoliko perspektiva o sadržajima o kojima bi mladi voljeli više učiti. Prva je vezana uz produblјivanje i proširivanje učenja kroz praksu u kontekstu struke za koju se školuju. To povlači pitanje nedovoljne opremljenosti škola za željene aktivnosti. Druga je vezana za svladavanje različitih kompetencija poput - jezičnih kompetencija (stranog jezika), zdravstvenog odgoja, domaćinstva i snalaženja u svakodnevnim obvezama, u određenom smislu „privikavanja“ na budući samostalan život. Treća perspektiva odnosi se na stjecanje znanja i informacija iz suvremenog svijeta koji se ubrzano mijenja – klimatske promjene, tehnologija, politika, umjetnost, okoliš, volontiranje, ekonomija i sl.

Može se reći da je poimanje životnog uspjeha u velikoj mjeri određeno mogućnostima koje pruža obrazovanje. Tako ispitanici online ankete većinom smatraju da im je stjecanje vještina (84,1%) i znanja (76,2%) u procesu obrazovanja jako važno za budući uspjeh. Na tom tragu usvajanje gotovo svih vještina većina mladih smatra jako važnim, a najveći broj je onih koji za sebe jako važnim smatraju vještinu upotrebe informacijskih i komunikacijskih tehnologija u svakodnevnom životu (80,3%), sposobnost upravljanja vlastitim procesima učenja (80,1%) te dobro služenje stranim jezikom (76,1%). Oko dvije trećine ispitanika jako važnim smatra sposobnost djelovanja u multikulturalnom okruženju (67,4%) i osnovno razumijevanje znanosti i tehnologija koje se koriste u svakodnevnom životu (64,6%). Više od polovice mladih posjedovanje sposobnosti komunikacije i povezivanja s ljudima u različitim okruženjima (61,6%), znanja vezano za bavljenje pitanjima od važnosti za cijelu zajednicu (58,7%), komunikacije na vlastitom jeziku (57,4%) i vještine vodstva i poduzetničke sposobnosti (56,1%) jako važnim. Svaki drugi ispitanik jako važnim vidi usvajanje matematičkih znanja za svoj svakodnevni život (50,1%).

2) Odgovori stručnjaka

Mladi bi nakon završetka školskog obrazovanja trebali imati razvijene kompetencije vezane za pismenost (digitalna, medijska, matematička, čitalačka, financijska), razvijene kompetencije kritičkog mišljenja i donošenja odluka u rizičnim i kriznim situacijama, razvijene građanske kompetencije, kompetencije za aktivnu brigu za zdravlje, razvijene kompetencije za obrazovanje i rad u multikulturalnom okruženju te razvijene sposobnosti za rad i korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija. Također, trebali bi posjedovati vještine koje se odnose na osobni i socijalni razvoj (upravljanje sobom, upravljanje osobnim i profesionalnim razvojem, povezivanje s drugima, aktivno građanstvo). Pritom, valja imati na umu da je obrazovanje cjeloživotan proces, te u tom smislu mlade treba pripremiti na potrebu stalnog stjecanja novih znanja i vještina uključivanjem u programe kontinuiranog profesionalnog razvoja.

Mladima trebaju biti dostupni tematski sadržaji koji će im pružiti temelj da postanu dio kreativne i produktivne radne snage, koja je u stanju pokretati tehnološki i digitalni razvoj društva. Obrazovanje mladima treba pružiti vještine koje su im potrebne na tržištu rada i omogućiti im da budu spremni odgovoriti na promjenjive okolnosti ili strukturne promjene. Također, trebaju im biti dostupni sadržaji koji razvijaju vještine kao što je rješavanje problema, donošenje odluka, kritičko mišljenje, metakognicija, komunikacijske vještine, upravljanje sobom, aktivno građanstvo, spremnost i motivacija za cjeloživotno

obrazovanje. Također, s obzirom na to da je svijet danas već postao „globalno selo“ važni su i tematski sadržaji koji se odnose na ljudska prava i demokratsko građanstvo koje podrazumijeva usvajanje vrijednosti tolerancije, uvažavanja različitosti tj. inkluzivnosti i multikulturalnosti.

Vještine koje mladima mogu pomoći za život u Europi u budućnosti su transverzalne kompetencije, koje možemo nazvati i vještinama za 21. stoljeće. Radi se o vještinama koje predstavljaju jedan od načina kako osigurati prohodnost i konkurentnost na tržištu rada.

Transverzalne kompetencije su kompetencije koje mladi mogu razviti kroz različita iskustva tijekom cjelokupnog školovanja, a one mogu obuhvatiti međuljudske, komunikacijske, organizacijske, liderske, pregovaračke i druge vještine. Neke od kategorija transverzalnih vještina su: analitičke vještine, tehničke vještine, organizacijske vještine i osobne vještine. Navedene vještine pomažu u savladavanju ostalih kompetencija važnih za opstanak na stalno promjenjivom tržištu rada te za aktivno građanstvo.

3) Odgovori članova Nacionalne radne skupine za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima

Mladi bi, tijekom obrazovanja, trebali imati mogućnost usvojiti vještine, znanja i stavove koji im mogu pomoći u uspješnoj prilagodbi promjenjivim društvenoekonomskim uvjetima. Prepoznaje se potreba za stjecanjem i usvajanjem ključnih kompetencija pri čemu je poseban naglasak na važnosti kompetencije učenja (učiti kako učiti, razvoj kritičkog mišljenja), digitalnim kompetencijama, financijskoj i medijskoj pismenosti, građanskim pravima i odgovornostima, poduzetništvu (suočavanju s rizikom, kreativnosti, proaktivnosti, projektnom razmišljanju) i komunikaciji na stranom jeziku. Pritom, uspostava i razvoj kvalitetnog rada s mladima te priznavanje neformalnog i informalnog učenja prepoznati su kao važni za proces poticanja i razvoja ključnih kompetencija.

Konzultacijsko pitanje: 2) Što može pripremiti mlade ljude za različite oblike poslova koji će vjerojatno postojati u budućnosti?

1) Odgovori mladih ljudi

Osjećaj veće spremnosti za svijet rada mladima bi stvorila mogućnost i prilika za više praktične nastave u tijekom školovanja – može se reći da je deficit (kvalitetne) prakse prepoznat kao problem u gotovo svim fokus grupama. I u raspravama o ovoj temi mladi nalaze oslonac pa i rješenje u obrazovnom sustavu za koje smatraju da bi im trebalo ponuditi kvalitetnije usvajanje različitih kompetencija, npr. informatičke i napredne komunikacije na stranom jeziku, te dodatne edukacije, seminare i sl. koje bi mlade pripremile na traženje posla. S druge strane, postoji i stav da različite mogućnosti za profesionalna usvršavanja postoje međutim mladi ih, zbog nedostatka proaktivnosti, ne koriste što rezultira stagnacijom u njihovom profesionalnom i obrazovnom razvoju. Kritički glasovi bili su usmjereni način neujednačene provedbe programa stručnog osposobljavanja kod različitih poslodavaca, a ujedno je izražen problem niske financijske naknade koja ne omogućava ekonomsko osamostaljivanje mladih.

Pri traženju posla, mladi žele različite vrste podrške ili pomoći – savjete roditelja/prijatelja, stručnih osoba (savjetnici pri zavodu za zapošljavanje) te postojanje pouzdanih i točnih informacija o ponudi radnih mjesta. Također pomoglo bi im inicijalno povezivanje s poslodavcima koje omogućavaju događaji poput sajma poslova kojih bi trebalo biti više. Navode da bi im od koristi bilo imati dostupne besplatne servise za pomoć i savjete u izradi životopisa, pisma namjere i osobne prezentacije potencijalnim poslodavcima.

U dobivanju informacija o novim poslovima ili zanimanjima budućnosti mladi smatraju da se treba stalno samoinicijativno informirati prije svega pretraživanjem interneta, ali i praćenjem znanosti a potom i u razgovorima sa stručnim osobama, savjetnicima u području savjetovanja zapošljavanja ili inovatorima. Problem koji prepoznaju a vezan je za sustav zapošljavanja (Hrvatski zavod za zapošljavanje) jest neusklađenost kategorizacije zanimanja i trenutnih potreba tržišta rada, odnosno prepoznaju nužnost osuvremenjavanja i prilagodbe kategorizacije zanimanja HZZ-a današnjem vremenu. Također, izražena je potreba za točnim i pouzdanim informacijama o deficitarnim zanimanjima u Hrvatskoj danas.

Kada je riječ o ideji o budućim zanimanjima, pokazalo se da dio mladih želi prvenstveno dobiti ideju o tome kako izgleda posao za koji se trenutno školuju pa u tom smislu nisu niti razmišljali o novim vrstama poslova u budućnosti. U tom smislu, nesigurni su i iskazuju nisko samopouzdanje u pogledu posjedovanja vještina za poslove budućnosti. Ipak, neki budućnost vide u poslovima koji traže interdisciplinarnost pri čemu dominira povezivanje različitih struka s tehnologijom.

Poslove budućnosti većina mladih ispitanika želi dočekati spremna i to ocjenjuju jako važnim (65,2%). U pripremi za posao i za razvoj karijere ispitanicima su jako važni mnogi elementi pri čemu dominira pristup različitim mogućnostima usavršavanja i edukacije te stjecanje radnog iskustva tijekom obrazovanja – naime, za 71,7% jako je važno dobiti obuku i obrazovanje od poslodavca, za 69% ispitanika jako je važan pristup programima

za neformalno učenje, za njih 68,1% pristup radnom mjestu s nepunim radnim vremenom tijekom studija i za 64,5% pristup stažiranju. Za više od polovice ispitanika jako su važni izvori podataka s mrežnih stranica (61,3%) i podrška oko zapošljavanja i odabira posla od strane škole (55,1%). Pristup informativnim centrima za mlade kao i usmjeravanje i savjetovanje vezano za karijeru od strane poslodavca jako je važno svakom drugom ispitaniku. Veliku važnost dostupnosti volonterskih mogućnostima u pripremi za posao pridaje 45% ispitanika, a na dnu jako važnih elemenata nalaze se pristup neovisnom savjetovanju za razvoj karijere (37,4%) i Hrvatskom zavodu za zapošljavanje (31,8%).

2) Odgovori stručnjaka

Mladima je u procesu traženja posla potrebno individualno pristupiti te sukladno tome pružiti diversificiranu podršku što podrazumijeva široki spektar podrške poput karijernog savjetovanja i posredovanja pri zapošljavanju, a koje obvezno mora uključivati online podršku ali i mogućnost izravne podrške savjetnika čiji pristup mladim osobama treba biti podržavajući i ohrabrujući. Mladima je osjećaj sigurnosti važan stoga je nužno osigurati mehanizme podrške u procesu prelaska iz obrazovanja u svijet rada na način da se obrazovne institucije umreže s institucijama koje pružaju karijerno savjetovanje i savjetovanje prilikom traženja posla. Ovakav mehanizam se nastoji osnažiti provdbom Garancije za mlade ali i uspostavom sustava za cjeloživotno profesionalno usmjeravanje i razvoj karijere na svim razinama obrazovanja kao i u sustavu obrazovanja odraslih.

Za buduće poslove je najvažnije posjedovati širok spektar znanja i prenosivih vještina uz jačanje svijesti o nužnosti cjeloživotnog ulaganja u vlastita znanja i vještine.

3) Odgovori članova Nacionalne radne skupine za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima

Prepoznaje se potreba za ispunjavanjem određenih preuvjeta kako bi mladi uspješno usvojili niz praktičnih znanja i vještina – od omogućavanja stručne prakse koja bi im približila svijet rada, plaćenog pripravništva, uvođenja različitih programa prekvalifikacije, osuvremenjivanja školskih kurikuluma, usklađivanja obrazovnog sustava i potreba tržišta rada, jačanja međuresorne i međusektorske suradnje vezane za olakšavanje prijelaza u svijet rada, uspostave i razvoja kvalitetnog rada s mladima, pa do omogućavanja razvoja transverzalnih vještina čije usvajanje bi mlade osposobilo za uspješnu prilagodbu dinamičnoj budućnosti. U tom smislu, potrebno je primjerice redefinirati pristup Hrvatskog zavoda za zapošljavanje prema nezaposlenim mladima te je važno osigurati pošten odnos i jasne obveze poslodavaca prema mladima koji tek stupaju u svijet rada. Uloga poslodavaca je prepoznata kao važna i u oblikovanju programa edukacije za stjecanje novih znanja i vještina te u uspostavljanju veza suradnje s obrazovnim sustavom. Važno je također informirati mlade o radničkim pravima i odgovornostima kao i o potrebi cjeloživotnog obrazovanja za njihov budući profesionalni i osobni razvoj.

Konzultacijsko pitanje: 3) Što bi mladim ljudima omogućilo postavljanje primjerenih i realnih životnih ciljeva i očekivanja?

1) Odgovori mladih ljudi

Za 77,1% mladih ispitanika jako je važno biti spreman postaviti realne ciljeve za svoju budućnost. U procesu postavljanja životnih ciljeva najveći udio ispitanika jako važnim nalazi stjecanje praktičnog iskustva kroz stažiranje (70,4%), zatim stjecanje praktičnog iskustva putem radnih mjesta s nepunim radnim vremenom tijekom studiranja (64,8%), izvore informacija s mrežnih stranica (56,6%), programe neformalnog učenja (52,6%), primanje informacija i savjeta u školama (50,3%). Za relativnu većinu ispitanika za postavljanje životnih ciljeva jako je važno stjecanje praktičnog iskustva volontiranjem (44,4%), informativni centri za mlade (44,3%) te pristup usmjeravanju u karijeri (35,3%).

Sudionici fokus grupe izražavaju samostalnost u postavljanju vlastitih životnih ciljeva koji su u skladu s vlastitim afinitetima pri čemu se koriste informacijama koje stječu istraživanjem i informiranjem. U tom procesu u glavnini ne traže podršku okoline, a neki izražavaju skepsu u dobivanje takve podrške pri oblikovanju vlastitih ciljeva. Njihovi ciljevi usmjereni su na kratkoročno razdoblje od godinu dana. Ipak prepoznaju utjecaj medija koji plasiraju savršene živote i nameću standarde sreće pri čemu se mnogi mladi u usporedbi s takvom slikom osjećaju neuspješnima. U tom smislu, naglašena je perspektiva koja naglasak stavlja na potrebu svladavanja medijske pismenosti i kritičkog razmišljanja.

2) Odgovori stručnjaka

/

3) Odgovori članova Nacionalne radne skupine za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima

U postavljanju primjerenih i realnih životnih ciljeva te očekivanja u životu mladih značajnu ulogu imaju roditelji pa je u tom smislu prepoznata potreba za usvajanjem i/ili jačanjem roditeljskih kompetencija koje bi doprinjele razvoju samopouzdanja, osjećaja odgovornosti, zdrave slike o sebi i sl. kod mladih. Društvo pak ima dvojaku ulogu u formiranju osobnih i profesionalnih očekivanja i ciljeva kod mladih. S jedne strane zaostaje u osiguravanju pretpostavki za uspješnu društvenu integraciju mladih čime ih zadržava u ovisnom položaju i to prvenstveno o obitelji, a onda i o drugim društvenim institucijama. S druge strane društvo promovira poželjnu sliku društvenog uspjeha pojedinca koja je nedostižna za većinu danas mladih što može rezultirati povećanom razinom stresa i osobnog nezadovoljstva. Utoliko, u cilju uspješnog suočavanja sa stresnim i kriznim situacijama mladima treba u okviru odgojno-obrazovnog sustava i drugih institucija koje provode aktivnosti usmjerene prema mladima omogućiti usvajanje adekvatnih socijalnih i emocionalnih vještina te dostupnost odgovarajućih savjetova i usluga psihosocijalne podrške i savjetovanja. Pritom, važno je raditi na destigmatizaciji takvih oblika

savjetovanja i usluga kako bi mladi mogli bez srama i straha potražiti pomoć.

Konzultacijsko pitanje: 4) Što može omogućiti mladim ljudima da se nose sa stresnim situacijama i vremenima krize?

1) Odgovori mladih ljudi

Za 81,1% mladih ispitanika jako je važno biti u stanju nositi se sa stresnim situacijama. Za prevladavanje stresnih situacija za ispitanike su vrlo važni prijatelji (76%) i obitelj (70,1%) kao izvori podrške. Nakon primarnog kruga, relativna većina ispitanika jako važnim smatraju pomoć psihologa i drugih stručnjaka za mentalno zdravlje (39,7%), a za skoro trećinu (31,3%) vrlo važna podrška su izvori podataka s mrežnih stranica. Za 27,7% ispitanika jako je važna podrška osoba koje rade s mladima, za 22,6% to su ustanove za usmjeravanje i različita savjetovaništa. Informativni centri za mlade predstavljaju vrlo važan izvor podrške u stresnim situacijama za 21,8% ispitanika a isto ih toliko vrlo važnima smatraju nastavnike, dok su na dnu ljestvice vrlo važnih osoba u tom smislu sportski treneri s obzirom da ih tako percipira 17,9% ispitanika.

Mladi u fokus grupama stresnim smatraju neizvjesnost, potencijalno dugotrajnu ovisnost o roditeljima zbog visoke stope nezaposlenosti u društvu i nemogućnosti osamostaljenja te predstojeće potencijalne teškoće u dostizanju egzistencijalne sigurnosti. Također, osjećaj stresa im uzrokuje pasivnost, svojevrsna blokada zbog straha od neuspjeha i nedostatak podrške okoline u stvaranju uvjeta da slobodno i bez bojazni okušaju svoju sreću.

Za usvajanje načina suočavanja sa stresom sudionici fokus grupa s jedne strane važnim smatraju (neformalnu i formalnu) edukaciju od najranije dobi o osnovnim pojmovima i tehnikama suočavanja sa stresnim situacijama. S druge strane, spominju važnost mogućnosti i slobode razgovora o emocijama, pri čemu je naglasak na stručnim službama u školi i vršnjačkim grupama potpore kojima mogu pristupiti bez potrebe za zdravstvenim uputnicama. Ipak, postoji i suprotan diskurs koji važnim smatra nužnost „očvršćivanja“ kroz život što podrazumijeva postupno i sustavno preuzimanje odgovornosti mladih za vlastite odluke i svakodnevni život, pri čemu neuspjeha i greške ne treba shvaćati fatalistički i previše emocionalno nego kao sastavni dio životnog puta. Na tom tragu, spominje se važnost vještine organizacije vremena, ustanovljavanja rutine i strukture svakodnevice te kvalitetno ispunjeno slobodno vrijeme kao i vrijeme za dobar san.

Mladi nisu skloni tražiti psihološku pomoć zbog stigme koju ona nosi, osjećaja srama, ali i financijske nedostupnosti. Kada bi postojala mreža vršnjačke podrške, radionice o mentalnom zdravlju u okviru škole, neki tip usluga koji bi garantirao anonimnost mladi bi se više obraćali za pomoć. Za pomoć prijatelju koji se osjeća loše, mladi bi se odlučili na komunikaciju i druženje koje bi mu/joj signaliziralo da nisu sami u svojim problemima. Pritom, važno je da postoji sustavna podrška u teškim i izazovnim situacijama bilo kroz školu ili udrugu, neformalne grupe potpore i sl.

Za smanjenje stresa mladima s jedne strane pomaže rad s ljudima (volonterski ili nekako drugačije), omogućen prostor u koji mogu slobodno otići, sport, glazba, uređivanje kuće, priroda i kreativan rad.

2) Odgovori stručnjaka

Za mlade je važno s jedne strane umanjiti rizične čimbenike kada su u pitanju životni stresori i svakodnevni pritisci a s druge važno je izgraditi okruženje u okviru kojeg će mladi učiti temeljne životne vještine (psihoedukativne radionice, radionice osobnog rasta i razvoja). Izuzetno su važne vještine osobnog i empatičnog dijaloga, emocionalna i socijalna inteligencija, vještina pružanja prve psihološke pomoći i podrške kako bi mladi mogli pomoći bližnjem koji se osjeća pod stresom. Međutim, u usvajanju tih vještina mladi su često prepušteni sami sebi što dovodi do prikupljanja često netočnih ili površnih informacija s interneta. Stoga, potrebno je razviti sustavni, sveobuhvatni i multidisciplinarni pristup mentalnom zdravlju koji će pomoći smanjivanju stigme traženja pomoći, razviti institucije i resurse u zajednici iz područja zaštite mentalnog zdravlja koje će mladima biti pristupačne i prepoznatljive, zakonski osigurati pravo mladim maloljetnim osobama samostalni pristup stručnjacima i traženje pomoći, educirati sve profesionalce koji se u svom svakodnevnom poslu bave i druže s djecom i mladima o osnovnim vještinama prepoznavanja i pružanja pomoći mladima koji su pod stresom.

3) Odgovori članova Nacionalne radne skupine za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima

U postavljanju primjerenih i realnih životnih ciljeva te očekivanja u životu mladih značajnu ulogu imaju roditelji pa je u tom smislu prepoznata potreba za usvajanjem i/ili jačanjem roditeljskih kompetencija koje bi doprinijele razvoju samopouzdanja, osjećaja odgovornosti, zdrave slike o sebi i sl. kod mladih. Društvo pak ima dvojaku ulogu u formiranju osobnih i profesionalnih očekivanja i ciljeva kod mladih. S jedne strane zaostaje u osiguravanju pretpostavki za uspješnu društvenu integraciju mladih čime ih zadržava u ovisnom položaju i to prvenstveno o obitelji, a onda i o drugim društvenim institucijama. S druge strane društvo promovira poželjnu sliku društvenog uspjeha pojedinca koja je nedostižna za većinu danas mladih što može rezultirati povećanom razinom stresa i osobnog nezadovoljstva. Utoliko, u cilju uspješnog suočavanja sa stresnim i kriznim situacijama mladima treba u okviru odgojno-obrazovnog sustava i drugih institucija koje provode aktivnosti usmjerene prema mladima omogućiti usvajanje adekvatnih socijalnih i emocionalnih vještina te dostupnost odgovarajućih savjetova i usluga psihosocijalne podrške i savjetovanja. Pritom, važno je raditi na destigmatizaciji takvih oblika savjetovanja i usluga kako bi mladi mogli bez srama i straha potražiti pomoć.

Konzultacijsko pitanje: 5) Što bi omogućilo mladima da se uspješno snalaze u šumi informacija koje su im danas dostupne i kojima su preopterećeni?

1) Odgovori mladih ljudi

Mladi pridaju veliku važnost i potrebu za svladavanjem kompetencije medijske pismenosti u navigaciji kroz šumu informacija te u tom smislu smatraju da je veoma važno da se učenje o medijskoj pismenosti uključi u formalne obrazovne programe na osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj razini bilo kroz građanski odgoj i obrazovanje ili na neki drugi način. Prepoznaju i nedostatak znanja i vještina o korištenju novih tehnologija kod odgajatelja i nastavnika. Mladi smatraju da raspolažu s puno informacija i da imaju pristup nizu izvora ali im u određenoj mjeri nedostaje vještina da ih adekvatno prilagode svojim potrebama. U potrazi za specifičnim informacijama nastoje konzultirati specijalizirane web stranice, a ujedno za tu svrhu izbjegavaju koristiti primjerice knjige u tiskanom izdanju (nisu lako „pretražive“ a i ne omogućuju jednostavan copy/paste).

Dio mladih svjestan je potrebe provjeravanja informacija iz više izvora s obzirom da se i medijskim portalima nenamjerno potkrade objava lažne informacije koju prethodno nisu provjerili (s tim povezuju problematiku medijskog senzacionalizma, nekvalitetnog novinarstva, utrke za „klikovima“ i profitom s istovremenim nedostatkom usmjerenosti ka profesionalizmu u izvještavanju). U tom smislu, mladi prepoznaju potrebu za stalnom oprežnošću ali i propitivanjem i kritičkim odmakom prema novostima koje serviraju velike medijske kuće, pa rješenje nalaze u konzultiranju nezavisnih portala. U svakom slučaju, filtriranje i kritički odmak prema informacijama smatraju važnim vještinama a ujedno prepoznaju da su one puno manje prisutne kod onih mladih ljudi kojima je praktički od rođenja digitalna tehnologija dio života.

Potrebu za vještinom pronalaženja pouzdanih i objektivnih izvora informacija većina online ispitanika ocjenjuje vrlo važnom (80,8%) što dovoljno govori o percepciji korisnosti takve kompetencije u svakodnevnom životu mladih.

Kada je riječ o važnosti izvora u slučajevima kada pokušavaju pronaći vjerodostojne i objektivne informacije, ispitanici online ankete u najvećoj mjeri oslanjaju se (odnosno u tom procesu smatraju donekle i jako važnim) na općenito pretraživanje na internetu (84,5%), potom obitelj (73%) zatim posebne mrežne stranice s vijestima (69%), prijatelje (69%) te nastavnike (68%). Osobe koje rade s mladima i informativne centre većina mladih (60%; 59%) smatra važnim pouzdanim izvorima informacija a gotovo podjednak udio mladih isti stav ima prema društvenim mrežama (59%), televiziji (57%) i vladinim web stranicama (56%). Svaki drugi ispitanik važnima u potrazi za objektivnim informacijama nalazi novine (52%) i radio (47%) što se vjerojatno podudara sa frekvencijom konzumacije ovih vrsta tradicionalnih medija.

2) Odgovori stručnjaka

Ključ u rješavanju ove problematike nalazi se u medijskoj pismenosti kao jednoj od najvažnijih kompetencija u 21. stoljeću koja obuhvaća tehničke, kognitivne, društvene i kreativne sposobnosti odnosno sposobnost pritupa, analize, vrednovanja, kritičkog

promišljanja i stvaranja medijskih poruka. Medijska pismenost omogućuje građanima sudjelovanje u ekonomskim, društvenim i kulturnim aspektima društva te aktivnu ulogu u demokratskom procesu. Ona je od izuzetne važnosti za razumijevanje medija i vještina za zaštitu djece od potencijalno štetnih medijskih sadržaja kao i za zaštitu od lažnih vijesti, manipulacija i propagande.

3) Odgovori članova Nacionalne radne skupine za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima

Za uspješno snalaženje u velikoj količini informacija mladima je u okviru formalnog i neformalnog obrazovanja potrebno ponuditi prostor i mogućnosti za stjecanje znanja i vještina u području medijske pismenosti, samostalnog kritičkog razmišljanja, procjene argumenata i sl. Nenasilna komunikacija s osobama koje su drugačijeg mišljenja uči se kroz razvoj vještina komuniciranja i debatiranja također u okviru formalnog i neformalnog obrazovanja. Mlade je potrebno upoznati s različitostima kako bi se stvorili uvjeti za rad na uvažanju i prihvaćanju ljudi drugačijih po različitim obilježjima. U tom smislu, potrebno je poticati rad s mladima i organizacije mladih i za mlade u provedbi aktivnosti usmjerenih razvoju različitih vještina i kompetencija koje se mogu provoditi u okviru projekata EU programa poput Erasmus+ (aktivnosti usmjerene sprječavanju nasilne radikalizacije i promicanju demokratskih vrijednosti, temeljnih prava, međukulturalnog razumijevanja i aktivnog građanstva). S obzirom da je među dijelom mladih prisutna nasilna komunikacija posebno u vidu *online* zlostavljanja, važno je raditi na suzbijanju govora mržnje u medijima te na uspostavi međuresornu suradnje koja bi zajedno s roditeljima i odgajateljima/nastavnicima pravodobno reagiralo u slučajevima pojave nasilja na internetu.

Konzultacijsko pitanje: 6) Što bi omogućilo mladima da s onima koji ne dijele s njima isto mišljenje komuniciraju na nenasilan način i uz međusobno poštovanje i uvažavanje?

1) Odgovori mladih ljudi

Kada je riječ o omogućavanju nenasilnog dijaloga s osobama drugačijeg mišljenja, mladi u prvom redu spominju važnost vještine komuniciranja koja uključuje kvalitetno slušanje drugoga i jasno predstavljanje vlastitih ideja i razmišljanja kao i vještinu polemiziranja koja ne uključuje osobne napade i agresivne elemente već argumente. U tom smislu, dio mladih u tome vidi važnu ulogu obrazovanja posebno vezano za uvođenje obaveznog građanskog odgoja i obrazovanja u okviru kojega bi se takva znanja i vještine usvajali. U navođenju važnosti otvorenosti za tuđu perspektivu i uopće načina komunikacije, spominje se uloga javnih osoba i njihovog načina komunikacije te odgovornost medija posebno u vezi sprječavanja govora mržnje na internetu ali i senzacionalističkog pristupa izvještavanju. Vezano za komunikaciju u virtualnom svijetu, jedan dio mladih predlaže određene restriktivne mjere prema mogućim generatorima nasilne komunikacije poput ukidanja lažnih profila na društvenim mrežama i komentara ispod članaka na internetskim portalima.

Prema podacima online ankete, za 69,2% mladih ispitanika vrlo je važno biti u stanju komunicirati s poštovanjem s ljudima koji imaju drugačije poglede na svijet. U svladavanju načina mirne komunikacije s ljudima koji imaju različita mišljenja, za većinu ispitanika vrlo je važan najbliži krug osoba poput obitelji (51,9%) i prijatelja (49,6%). Programi neformalnog učenja vrlo su važni za 38,2% ispitanika, školski tečajevi o komunikaciji za njih 28,3%, mrežne stranice za 23,2% te sport za 22,1% online ispitanika.

2) Odgovori stručnjaka

/

3) Odgovori članova Nacionalne radne skupine za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima

Za uspješno snalaženje u velikoj količini informacija mladima je u okviru formalnog i neformalnog obrazovanja potrebno ponuditi prostor i mogućnosti za stjecanje znanja i vještina u području medijske pismenosti, samostalnog kritičkog razmišljanja, procjene argumenata i sl. Nenasilna komunikacija s osobama koje su drugačijeg mišljenja uči se kroz razvoj vještina komuniciranja i debatiranja također u okviru formalnog i neformalnog obrazovanja. Mlade je potrebno upoznati s različitostima kako bi se stvorili uvjeti za rad na uvažanju i prihvaćanju ljudi drugačijih po različitim obilježjima. U tom smislu, potrebno je poticati rad s mladima i organizacije mladih i za mlade u provedbi aktivnosti usmjerenih razvoju različitih vještina i kompetencija koje se mogu provoditi u okviru projekata EU programa poput Erasmus+ (aktivnosti usmjerene sprječavanju nasilne radikalizacije i promicanju demokratskih vrijednosti, temeljnih prava, međukulturalnog razumijevanja i aktivnog građanstva). S obzirom da je među dijelom mladih prisutna nasilna komunikacija posebno u vidu *online* zlostavljanja, važno je raditi na suzbijanju govora mržnje u medijima te na uspostavi međuresornu suradnje koja bi zajedno s roditeljima i

odgajateljima/nastavnicima pravodobno reagiralo u slučajevima pojave nasilja na internetu.

Konzultacijsko pitanje: 7) Što treba promijeniti tako da više mladih ljudi u potpunosti razumije i podupire EU i njezine institucije?

1) Odgovori mladih ljudi

Svakom drugom ispitaniku online ankete (51%) jako je važno da se u idućem desetljeću osigura svim mladim Europljanima razumijevanje kako EU djeluje, a ukupno gledano taj je element važan (jako i donekle važan) za 83,8% ispitanika. S druge strane, 30% ispitanika je indiferentno prema osiguravanju da svi mladi podržavaju EU. Ipak, ostvarivanje podrške Europskoj uniji većini jest važno s obzirom da jako važnim taj element smatra 14,6% a donekle važnim 28,5% ispitanika.

2) Odgovori stručnjaka

Polazeći od pretpostavke da je za EU koja se temelji na demokratskim načelima i u kojoj građani u punoj mjeri ostvaruju svoja prava nužno imati dobro informirane stanovnike važno je cjelovito i promišljeno iskoristivati puni potencijal društvenih mreža za jačanje kulture otvorenog dijaloga i svrsishodnog odgovaranja na potrebe mladih. Pritom, informiranje bi u praksi trebalo biti dostupno, kvalitetno, pravovremeno, korisno, razumljivo i precizno. Usto, mladi bi trebali posjedovati razvijenu medijsku pismenost i vještine te opće poznavanje EU-a stečeno unutar formalnog i neformalnog obrazovanja kako bi mogli sudjelovati u interaktivnoj komunikaciji s tijelima javne vlasti. U cilju ostvarivanja percepcije EU kao potpuno demokratske među mladim ljudima važno je i dalje njegovati i razvijati inicijative poput Vijeća mladih Europe, Erasmus+, Europskih snaga solidarnosti, Garancije za mlade kao i novo formiranih inicijativa poput one o usvajanju znanja najmanje dva europska jezika. Također, veoma je važna uloga obrazovnih sustava u stjecanju znanja o EU te uopće podizanje svijesti o funkcioniranju i prednostima EU, prepoznavanju istinitih od lažnih informacija kao i korištenja građanskih prava na najbolji mogući način i u najvećoj mogućoj mjeri.

3) Odgovori članova Nacionalne radne skupine za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima

Dobivanje uvida i razumijevanje funkcioniranja institucija EU može se potaknuti putem formalnog obrazovanja na školskim predmetima koji se sadržajno dotiču konkretne tematike. Pritom, u prijenosu znanja potrebno je koristiti jednostavniji, zanimljiviji jezik koristeći suvremene kanale komunikacije. Uz rad na učinkovitijem informiranju, promociji, vidljivosti, javnim kampanjama, ali i transparentnosti procesa donošenja odluka predlaže se omogućavanje što većem broju mladih izravno sudjelovanje u nekom od EU programa, fizički ili virtualno. Suradnja institucija EU i civilnog društva kroz primjerice certificiranje udruga mladih i za mlade koje promiču europske vrijednosti mogla bi dodatno potaknuti organizacije civilnog društva da se snažnije angažiraju u području promocije tih vrijednosti i praksi među mladima.

Konzultacijsko pitanje: 8) *Kako EU može podržati mlade migrante koji dolaze u zemlje EU?*

1) Odgovori mladih ljudi

Mladi u foku grupama su generalno prepoznali da je u podršci mladim migrantima bitno riješiti osnovna životna pitanja poput stambenog zbrinjavanja, zdravstvenog osiguranja, financijske pomoći, mogućnost prekvalifikacija u cilju lakšeg zapošljavanja te osigurati zadužene osobe koje bi trebale biti na raspolaganju za pomoć i savjet pogotovo u smislu upoznavanja kulture i nove sredine u koju su došli. Također, postoji stav da bi EU trebala osnovati fondove putem kojih bi se financirala izgradnja obrazovnih ustanova i osnažile volonterske zajednice koje bi bile usmjerene podršci migrantima. Pored toga, potrebne su i konzultacije s migrantima o njihovim mogućnostima i interesima kako bi im se osigurale bolje usluge. Jedan dio mladih sudionika nema dovoljno informacija o ovoj konkretnoj temi.

Vežano za pitanje osiguranja sudjelovanja mladih migranata u radu s mladima, sudionici fokus grupa smatraju da je potrebno uključiti migrante u aktivnosti s lokalnom mladeži kako bi putem zajedničkih aktivnosti i suradnje mogli razmjenjivati informacije, kulturu i iskustva.

Sudionici fokus grupe smatraju da bi u građanskim i političkim procesima migrantima trebalo osigurati pravo glasa na izborima te ravnopravnost u ostvarivanju građanskih i drugih prava; također, sudionici prepoznaju potrebu odobravanja azila, ali i omogućavanja više sadržaja/usluga na engleskom jeziku u sklopu relevantnih institucija koje su nužne u svakodnevnom životu.

O važnosti socijalne i zdravstvene skrbi koje bi trebale biti omogućene mladim migrantima govore i rezultati online ankete. Vrlo važnim u podupiranju mladih migranata u EU, ispitanici smatraju kvalitetan pristup jezičnim tečajevima (83,6%), liječničkoj skrbi (80,3%), školama (71,7%), kvalitetnom stambenom zbrinjavanju (66,6%), tečajevima o kulturi zemlje domaćina (65,6%), neformalnom obrazovanju (58,5%), profesionalnom usmjeravanju (53,9%), sportu (50,5%), kulturnom životu (47,4%) te građanskim pravima (46,2%). Drugim riječima, osiguranje kvalitetnog pristupa većini navedenih područja mladi ispitanici smatraju vrlo važnim. Usto, za 44,3% ispitanika vrlo je važno da EU u idućih 10 godina osigura kvalitetnu podršku mladim migrantima.

2) Odgovori stručnjaka

Potrebno je provoditi i razvijati niz mjera usmjerenih k jačanju sustava integracije stranaca u hrvatsko društvo, uključujući mlade migrante. Potrebno je izraditi izmjene i dopune Vodiča za integraciju stranaca koji će sadržavati ključne informacije o ključnim područjima integracije kao što su socijalna skrb i zdravstvena zaštita, smještaj i stanovanje, učenje jezika i obrazovanje te zapošljavanje. Uz ostale planirane aktivnosti poput javnih kampanja i senzibilizacije javnosti, valjalo bi provesti aktivnosti usmjerene djeci i mladima u pet regionalnih središta Hrvatske s ciljem pripreme na dolazak djece i mladih migranata kako bi se smanjila mogućnost diskriminacije te povećalo razumijevanje, tolerancija i prilike za integraciju.

3) Odgovori članova Nacionalne radne skupine za provedbu strukturiranog dijaloga

s mladima

Zemlje EU mogu podržati mlade imigrante tako što će im osigurati mogućnosti za prilagodbu (učenje jezika, kulture itd.), zaštitu osnovnih ljudskih prava i poštivanje protokola (pravo na smještaj, pravo na obrazovanje i rad, zdravstveno osiguranje, sigurnost od nasilja). Istovremeno, lokalno stanovništvo bi valjalo uključiti u kulturnu razmjenu i zajedničke aktivnosti koje bi doprinjele suzbijanju ili smanjivanju eventualnih predrasuda, strahova i stereotipa. S tim u vezi, potrebno je podržati institucije i organizacije koje se bave različitim aspektima integracije mladih migranata. Potrebno je definirati politike prema mladim migrantima, definirati ciljeve i mjere te ujedno definirati zakonodavni okvir o sociokulturnoj i svakoj drugoj integraciji.

Konzultacijsko pitanje: 9) Što bi omogućilo mladim djevojkama i ženama da nadvladaju diskriminaciju i nejednakost?

1) Odgovori mladih ljudi

Mladim ženama bi u borbi za rodnu ravnopravnost pomoglo osnaživanje koje započinje prepoznavanjem diskriminacijskih praksi i poznavanjem zakonskih odredbi koje ih štite, generalno je razmišljanje mladih u fokus grupama. Prepoznato je da se u procesu obrazovanja žene treba osnaživati, a muškarce osvještavati o društvenoj uvjetovanosti i problemima rodne neravnopravnosti. U fokus grupama se posebno iskristalizirala potreba prepoznavanja diskriminacije i reakcije na nju u radnoj sferi - kako u procesu zapošljavanja tako i na radnom mjestu (od nejednakog pristupa poslodavca muškarcima odnosno ženama prilikom selekcijskog postupka za radno mjesto do nejednakosti u plaćama). U tom smislu, postojanje besplatne pravne pomoći i savjetovanja koji bi ih upoznale s postojećim zakonskim okvirom koji štiti njihova prava kao i grupe podrške bile bi od velike pomoći. Također, valjalo bi doraditi zakonski okvir koji bi štitio žene trudnice - postoji stav da bi se otpuštanje ili nezapošljavanje žena u trudnoći trebao kažnjavati a da bi se istovremeno trebalo poticati poslodavce u zapošljavanju žena. U slučaju diskriminacije važno je da žene reagiraju odmah i pravovremeno a sama prijava diskriminacije institucijama trebala bi biti popraćena adekvatnim protokolom i osobama educiranima za spolnu diskriminaciju. U tom kontekstu, postavilo se pitanje važnosti razvoja i izgradnje pouzdanosti funkcioniranja institucija – temelj za odluku da se diskriminacija prijavi jest povjerenje u institucije.

Žene su nerijetko žrtve uznemiravanja u javnoj sferi te su im potrebne neke vještine a sudionici fokus grupa navode potrebu za razvojem ne samo samopouzdanja već i fizičke spremnosti na samoobranu. Istaknuo se problem sigurnosti u ruralnim krajevima tijekom večernjih i noćnih sati na cestama na kojima ne postoji adekvatna rasvjeta niti javni prijevoz koji bi ženama omogućio siguran povratak kući. Na tom tragu, potrebno je razvijati i financirati različite programe prevencije nasilja, osnaživanja žena, projekte usmjerene prema razgradnji postojećih rodni stereotipa, besplatne tečajeve samoobrane, poticati infrastrukturna ulaganja (rasvjeta, video nadzor) i voditi računa da su te mogućnosti dostupne neovisno o geografskim i drugim odrednicama. Osjećaj sigurnosti žena u društvu određen je i odnosom mladih muškaraca prema specifičnim problemima s kojima se susreću mlade žene. Osvještavanje muškaraca o rodnoj diskriminaciji važno je i može se ostvariti sustavnim odgojem i obrazovanjem za ravnopravnost od najranije dobi ali i razvojem empatije.

Rješavanje pitanja diskriminacije izrazito je važno za ispitanike online ankete – 86% ispitanika jako važnim drži ideju da se u idućih deset godina mlade žene i djevojčice više ne suočavaju s diskriminacijom. U borbi protiv diskriminacije za najveći dio ispitanika (74,8%) vrlo su važni bolji zakoni odnosno zakonodavni okvir, potom bolje školovanje (69,8%) i neformalno obrazovanje te rad s mladima (67,6%). Više dostupnih informacija o diskriminaciji vrlo je važno za 55,8% a bolje usmjeravanje u karijeri za 53,2% ispitanika. Relativna većina od 46,7% jako važnim smatra više prilika za volontiranje povezanih s borbom protiv diskriminacije.

2) Odgovori stručnjaka

Funkcionalan i uređen sustav, kako na nacionalnoj tako i na lokalnoj razini, međuinstitucionalna povezanost i međuresorna suradnja institucionalnih i izvaninstitucionalnih tijela važan je segment zaštite mladih žena i djevojaka, ali i žrtava općenito od svih oblika nasilja. Također, postojanje društvene osude svih oblika diskriminacije je važan čimbenik u nastojanjima za izgradnji društva osjetljivog na diskriminaciju.

Edukativne mjere u sklopu odgojno-obrazovnog sustava važne su za prepoznavanje problema diskriminacije i nasilja. Odgojno-obrazovni sustav, od najranije dobi, ima vrlo važnu ulogu jer se upravo kroz njega mladi ljudi upoznaju i stječu prve spoznaje i saznanja o problemima i značenju diskriminacije. Kroz odgojno-obrazovni sustav u njegovoj nadogradnji, npr. građanski odgoj u školama, produbljuju se i proširuju saznanja o problematici diskriminacije i nasilja. Za mlade žene i djevojke važno je da znaju na vrijeme detektirati i prepoznati svaki oblik neprimjerenog ponašanja prema njima te znati kako se u takvim situacijama zaštititi od svih oblika diskriminacije i nasilja. Mladim djevojkama i ženama trebaju biti dostupne sve raspoložive informacije kako o oblicima pomoći i potpore tako i postojanju raznih „servisa“ za pomoć i potporu, a koji ujedno moraju biti lako dostupni i besplatni posebno za najranjivije skupine u koju spadaju mlade žene i djevojke. Također određene oblike podrške mladim ženama i djevojkama mogu pružiti i informativni centri za mlade koji djeluju na lokalnoj i nacionalnoj razini.

Upoznavanje iz prve ruke s iskustvima i posljedicama koje prolaze žene zbog neprimjerenog ponašanja kojem su bile izložene, dobar je način da mladi muškarci dobiju sliku o tome koje su to posljedice s kojim se suočavaju žene izvrgnute diskriminaciji i nasilju. Stavljanje mladih muškarca u situacije koje prolaze žrtve nasilja i diskriminacije, putem raznih radionica, edukativnih grupa i slično, dobar je način da im se prezentira težina problema. Suočeni sa stvarnim situacijama i žrtvama, muškarci mogu bolje sagledati probleme diskriminacije te se zauzeti za njezino zaustavljanje odnosno utjecati na ponašanje da uopće ne dođe do neželjenog ponašanja.

3) Odgovori članova Nacionalne radne skupine za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima

Na institucionalnoj razini, mladim ženama i djevojkama pomogla bi učinkovita provedba zakonodavnog okvira koji jamči ravnopravnosti spolova, kao i učinkovito pravosuđe u slučajevima diskriminacije te adekvatno educiran policijski i sudski kadar. Potrebno je i dalje raditi na senzibilizaciji javnosti o problemima marginaliziranih skupina te provoditi kampanje o neprihvatljivosti diskriminacije uopće u društvu. Također, valja jačati kapacitete institucija i organizacija u rješavanju problema vezanih za nejednakost i diskriminaciju. Nadvladavanje nejednakosti i diskriminacije podrazumijeva osnaživanje marginaliziranih skupina na različite načine, između ostalog, putem uključivanja u neformalne edukativne programe i rad organizacija. Mladima bi općenito trebalo omogućiti sudjelovanje u projektima koji omogućuju izravni susret i upoznavanje s drugačijim, različitim skupinama kako bi se eventualne predrasude i socijalna distanca smanjile.

Konzultacijsko pitanje: 10) Što se može učiniti kako bi mladi ljudi iz marginaliziranih skupina mogli u potpunosti sudjelovati u društvu?

1) Odgovori mladih ljudi

U okviru jedne fokus grupe razgovaralo se o pravima pripadnika marginaliziranih skupina, konkretno pravima LGBT osoba u Hrvatskoj s osvrtom na referendum o braku iz 2013.g. Prevladavajući diskurs je odražavao zabrinutost zbog postojećeg straha od različitosti u društvu, no s optimističnim pogledom da javno problematiziranje te teme pogoduje procesu suzbijanja diskriminacije. Stoga, postoji slaganje da valja nastojati osvještivati potrebu za prihvaćanjem razlika. Na tom tragu, online anketa potvrđuje tendenciju ispitanika koji većinski (71,5%) jako važnim smatraju cilj da se mladim ljudima iz ranjivijih skupina omogući potpuno sudjelovanje u društvu u idućih deset godina.

2) Odgovori stručnjaka

/

3) Odgovori članova Nacionalne radne skupine za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima

Na institucionalnoj razini, mladim ženama i djevojkama pomogla bi učinkovita provedba zakonodavnog okvira koji jamči ravnopravnosti spolova, kao i učinkovito pravosuđe u slučajevima diskriminacije te adekvatno educiran policijski i sudski kadar. Potrebno je i dalje raditi na senzibilizaciji javnosti o problemima marginaliziranih skupina te provoditi kampanje o neprihvatljivosti diskriminacije uopće u društvu. Također, valja jačati kapacitete institucija i organizacija u rješavanju problema vezanih za nejednakost i diskriminaciju. Nadvladavanje nejednakosti i diskriminacije podrazumijeva osnaživanje marginaliziranih skupina na različite načine, između ostalog, putem uključivanja u neformalne edukativne programe i rad organizacija. Mladima bi općenito trebalo omogućiti sudjelovanje u projektima koji omogućuju izravni susret i upoznavanje s drugačijim, različitim skupinama kako bi se eventualne predrasude i socijalna distanca smanjile.

Konzultacijsko pitanje: 11) Što treba promijeniti kako bi se osiguralo da mladi ljudi koji žive u ruralnim područjima dobiju slične mogućnosti kao i mladi u gradskim područjima?

1) Odgovori mladih ljudi

Sudionici fokus grupa složni su da je potrebno izgraditi infrastrukturu koja bi olakšala ali i upotpunila svakodnevni život mladih poput primjerice: javnog prijevoza, vrtića, sportskih objekata, igrališta i prostora za druženje koji bi bio kontinuirano na dispoziciji mladima. Posebno je važno stvoriti uvjete i prilike za kvalitetno provođenje slobodnog vremena i za učenje samostalnog osmišljavanja sadržaja što je sve ostvarivo ako se mladi uključe u centre ili udruge za mlade koje bi pružale različite usluge i sadržaje (poput predavanja, radionica, treninga, filmova, izložbi itd.) i u kojima bi radile kompetentne osobe koje rade s mladima.

Posebno značajan problem sela je neadekvatan i skup javni prijevoz. Mladi smatraju kako bi organiziranjem boljeg javnog prijevoza imali veće mogućnosti jer bi mogli putovati u grad i tako češće konzumirati različite sadržaje koje su im na selu nedostupne čime bi se donekle izjednačili sa svojim prijateljima u gradu. S druge strane, pojavljuje se diskurs koji poziva mlade na odgovornost za pasivnost, nedostatak inicijative ali i neodazivanje kada organizirane aktivnosti u ruralnim područjima postoje. Jedan dio mladih je svjestan da se mogu i samostalno organizirati i učiniti nešto za svoju zajednicu međutim izražavaju potrebu da ih u tom procesu netko podržava.

Na tom tragu, ne čudi da ispitanici online ankete većinski smatraju jako važnim (68,1%) i donekle važnim (21,8%) da se u idućih deset godina osigura više mogućnosti mladim ljudima u ruralnim područjima.

2) Odgovori stručnjaka

Mladima na selu nedostaju: kvalitetan i stručan kadar u osnovnim školama, ponuda obrazovnih smjerova u strukovnom obrazovanju, osnovna infrastruktura (loše stanje lokalnih prometnica, loša povezanost javnim prijevozom s obližnjim gradovima što čini bolnice i druge institucije teško dostupnima), neriješeni imovinsko-pravni odnosi koji priječe raspodjelu državnog poljoprivrednog zemljišta, robe i usluge trećeg sektora (od dućana do banaka), usluge i u kulturi i sportu. Mladima najviše nedostaje prilika za kvalitetno obrazovanje i radna mjesta koja bi doprinijela daljnjem razvoju sela.

Također, potrebno je osigurati dostupnost svih informacija i mogućnost uključivanja u sadržaje koji su uglavnom dostupni mladima u većim, urbanim sredinama. Potrebno je raditi na otvaranju centara za mlade u svakom općinskom mjestu ili po mogućnosti koristiti prostore postojećih centara za mlade i klubova za mlade. Ukoliko nije moguće organizirati sadržaje u njihovim lokalnim zajednicama, potrebno je omogućiti mladima jeftiniji prijevoz do većih sredina.

Kako se suvremeno gospodarstvo sve više oslanja na poslovanje putem elektroničkih komunikacijskih usluga i usluga informacijskog društva, potrebno je kontinuirano ulagati u širokopojasan pristup Internetu, pogotovo u slučaju ruralnih i udaljenih krajeva, te izgradnju i razvoj infrastrukture za omogućavanje istog. Također je potrebno raditi i na

smanjenju troškova javne uprave kroz uvođenje elektroničke javne uprave (e-uprava).

U ujednačavanju šansi mladih iz ruralnih sredina, osobita vrijednost se vidi u mogućnostima koje pruža Erasmus+ program. Erasmus+ program bi u budućnosti trebao više voditi računa o ovom demografskom aspektu (ruralno/urbano) te poduzimati mjere kako bi se osigurala ravnomjernija regionalna zastupljenost sudionika. Vrijednost i važna uloga pripada i radu s mladima, koji može doprinijeti učinkovitijem prijenosu informacija kako bi se spriječilo da se mladi u ruralnim sredinama osjećaju izostavljenima.

3) Odgovori članova Nacionalne radne skupine za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima

Prepoznaje se potreba za ujednačavanjem edukativnih, kreativno-kulturnih sadržaja, ekonomskih i infrastrukturnih uvjeta između ruralnih i urbanih područja. U ruralnim područjima nedostaju sadržaji koje bi mladi mogli konzumirati ili u koje bi se mogli uključiti stoga je potrebno poticati osnivanje različitih udruga i organizacija te jačati rad s mladima. Na sličan način potrebno je osigurati radna mjesta, poticati samozapošljavanje, osmisliti politike i mjere koje bi mlade ljude motivirale za ostanak ili preseljenje na selo. Potrebno je ulagati u bolju prometnu povezanost, provesti decentralizaciju, a u Erasmus+ program inkorporirati poticanje provedbe programa i izvan gradova. Također, prijedlog je da se u cilju boljeg razumijevanja potrebe i potencijali mladih iz ruralnih sredina provede istraživanje.

Konzultacijsko pitanje: 12) Što treba promijeniti kako bi ruralna područja postala privlačnija mladima?

1) Odgovori mladih ljudi

Snažna odrednica atraktivnosti ruralnih područja za mlade jest mogućnost zaposlenja što većinom nije slučaj. Život na selu mladima bi bio atraktivan kada bi postojala infrastrukturna rješenja za provođenje slobodnog vremena (sportski, kulturni i zabavni sadržaji), ali i blizina zdravstvenih i obrazovnih ustanova. Na selu je često sužena mogućnost odabira hobija a kako su hobiji važni za razvijanje talenata, prepoznaje se potreba za proširenjem postojećih izuzetno oskudnih sadržaja.

Važne odrednice atraktivnosti su i one ekonomske prirode poput poticanja razvoja OPG-ova, ulaganja u poljoprivredu, stočarstvo ali i seoski, zdravstveni turizam što se nadovezuje na potrebu za organiziranjem dodatnih edukacija i usavršavanja koja bi bila usmjerena na povećanje kompetencija mladih za osmišljavanje i provedbu projekata te razvoj poslovnih ideja. Jedan dio onih koji se žele baviti poljoprivredom i ostati na selu nailaze na prepreke vezan za (nepravedan) način dodjele koncesija na državna poljoprivredna zemljišta, a drugi dio smatra da bi puno više ljudi ostalo ili došlo živjeti na selo kada bi se od poljoprivrede moglo pristojno živjeti.

Svaki drugi ispitanik online ankete (52,7%) smatra jako važnim, a 30,4% njih donekle važnim da u idućih deset godina ruralna područja postanu atraktivna mladima što sugerira da mladi prepoznaju prostor za poboljšanje položaja sela u odnosu na grad.

Problem prijevoza, ponude radnih mjesta i uopće pristupa različitim uslugama pokazuju se kao ključni elementi koji bi ruralna područja učinila privlačnijima za život. Tako ispitanici online ankete predominantno izrazito važnim smatraju učinkovit sustav javnog prijevoza (90,2%) i ponudu više kvalitetnih poslova (90,2%), ali i bolji pristup zdravstvenoj skrbi (78,5%), bolju IT pokrivenost (75,6%) i stambene mogućnosti (75,4%). Vrlo važnim nadalje smatraju više mogućnosti neformalnog obrazovanja (64,9%), bolji kulturni život (62,5%) i bolje mogućnosti kupovanja (53,8%). Veći broj škola manje od polovice smatra jako važnim (44,3%), kao i više prilika za volontiranje (41,6%).

2) Odgovori stručnjaka

Određena osnovna infrastruktura u selima je postojala sve do 2000-ih godina: uredi pošte, ambulante, poljoprivredne i druge vrste trgovina u kojima su se mogle zadovoljiti osnovne (dnevne) potrebe stanovnika sela mora li bi se u nešto suvremenijem obliku vratiti selu. Valjalo bi osigurati potpore za rekreacijske sadržaje u prirodi (koji mogu stvoriti radna mjesta, potaknuti društveno poduzetništvo) i osmišljenu turističku ponudu (održivi seoski turizam) koji bi trebali u većoj mjeri biti međusobno komplementarni. Potrebne bi bile i određene pogodnosti kao što su subvencije za gradnju i/ili obnovu stambenih i gospodarskih objekata. Jedinice lokalne samouprave bi trebale uspostaviti mehanizme poput stipendiranja, sufinanciranja poslijediplomskih studija, stambenih poticaja (za izgradnju kuće i sl.), ili otklanjanje administrativnih prepreka. Potrebno je, kroz suradnju nacionalne i lokalne vlasti, mladima osigurati prostor i sredstva za rad, edukaciju o mogućim načinima političke participacije, ali i kvalitetnije sadržaje primjerene interesima mladih. S obzirom da u ruralnim sredinama uglavnom ostaju živjeti osobe starije dobi,

potrebno raditi na poticanju međugeneracijske solidarnosti, a unaprjeđenjem tih odnosa motiviralo bi se mlade na ostanak na selu. Povezivanjem mlađih i starijih osoba u ruralnim sredinama, posebno kroz rad s mladima, mogu se ostvariti dugotrajne dobrobiti za pripadnike obje generacije.

3) Odgovori članova Nacionalne radne skupine za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima

Prepoznaje se potreba za ujednačavanjem edukativnih, kreativno-kulturnih sadržaja, ekonomskih i infrastrukturnih uvjeta između ruralnih i urbanih područja. U ruralnim područjima nedostaju sadržaji koje bi mladi mogli konzumirati ili u koje bi se mogli uključiti stoga je potrebno poticati osnivanje različitih udruga i organizacija te jačati rad s mladima. Na sličan način potrebno je osigurati radna mjesta, poticati samozapošljavanje, osmisliti politike i mjere koje bi mlade ljude motivirale za ostanak ili preseljenje na selo. Potrebno je ulagati u bolju prometnu povezanost, provesti decentralizaciju, a u Erasmus+ program inkorporirati poticanje provedbe programa i izvan gradova. Također, prijedlog je da se u cilju boljeg razumijevanja potrebe i potencijali mladih iz ruralnih sredina provede istraživanje.

Konzultacijsko pitanje: 13) *Koja je uloga mladih ljudi u programu zaštite okoliša i održivog razvoja i kako se to može omogućiti?*

1) Odgovori mladih ljudi

Općenito gledano, mladima je važno biti u stanju sudjelovati u aktivnostima koje štite okoliš međutim za njih 43,6% to predstavlja jako važnu kompetenciju.

Kada je riječ o aktivnostima kojima mogu doprinijeti održivom razvoju za većinu ispitanika online ankete zaštita vode predstavlja vrlo važnu aktivnost (72,6%), zatim ušteda energije (63,2%) i recikliranje (61,6%). Svaki drugi ispitanik (50%) vrlo važnim smatra korištenje javnog prijevoza, dok njih skoro 40% ima takav stav prema ponovnim korištenjem. Bojkot i smanjenje potrošnje mesa trećina odnosno petina ispitanika (33%;20%) drži vrlo važnima.

2) Odgovori stručnjaka

Mlade je potrebno stalno educirati o klimatskim promjenama, važnosti zaštite ozonskog sloja, izvorima štetnih utjecaja na okoliš i na sve veći problem antropogenog ugrožavanja i smanjenja bioraznolikosti. Prikazivanje i problematiziranje tema okoliša i klime treba biti poticajno i zabavno, treba koristiti mladima prihvatljiv način komunikacije upotrebom prikladnih alata za komunikaciju npr. društvene mreže. Nužno je također organizirati dodatne edukacije u obliku seminara i radionica na kojima bi se mladi aktivno uključili iznošenjem svojih ideja i prijedloga te inovativnim rješenjima doprinijeli smanjenju emisija stakleničkih plinova i prilagodbi klimatskim promjenama. Nužno je kontinuirano unapređivati postojeći obrazovni sustav primjenom inovativnih i interaktivnih metoda učenja o klimatskim promjenama, značaju ozonskog sloja i održivog razvoja te pravcima djelovanja i mogućim rješenjima. Dodjela nagrada i priznanja za posebna postignuća u području zaštite okoliša i održivog razvoja je dodatni način prepoznavanja doprinosa mladih i na individualnoj razini i na razini udruga kroz koje oni djeluju za što je potrebno sustav nagrađivanja unapređivati i promovirati.

3) Odgovori članova Nacionalne radne skupine za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima

Uloga mladih u programu zaštite okoliša može se potaknuti i osvijestiti kroz razne programe u formalnom i neformalnom obrazovanju, izravnim sudjelovanjem u aktivnostima zaštite okoliša ili pak uključivanjem u ekološke inicijative, u organizacije i udruge koje se bave zaštitom prirode, promocijom volonterstva i sl.

Konzultacijsko pitanje: 14) *Kako europski programi namijenjeni mladima i organiziranim aktivnostima mladih mogu postati dostupni širem krugu mladih ljudi?*

1) Odgovori mladih ljudi

Za većinu mladih vrlo je važno u idućih deset godina osigurati da više mladih sudjeluje u programima EU, posebno onima koji se odnose na mobilnost (53,9%), te da programima EU-a pristupa raznolikiji raspon mladih ljudi (58%). Za sudjelovanje u EU projektima za mlade u prvom redu online ispitanicima je od velike važnosti da se radi o projektu zanimljive teme (81,6%) i o kojem lako mogu dobiti sve informacije (79,7%). Većini mladih jako je važno da im takav projekt s jedne strane bude od koristi u daljnjem životu a da pritom ne predstavlja financijsko opterećenje – naime, za 78,8% ispitanika jako je važno da projekt povećava šanse za zaposlenje a za isto toliko ispitanika (78,6%) da u sklopu njega postoji financijska pomoć (78,6%). Za većinu je također jako važno da se sudjelovanje u EU projektima za mlade tretira kao opravdani izostanak iz formalnog školovanja (67,5%) a za otprilike isto toliko ispitanika jako je važno da je projekt povezan s problemom koji postoji u njihovoj zajednici (66%). Svaki drugi ispitanik vrlo važnim smatra postojanje grupnih aplikacija (53%) i podrške za mlade obitelji (48%). Na zadnjem mjestu ljestvice vrlo važnih elemenata za odluku o sudjelovanju u EU projektima nalazi se roditeljska podrška (37,7%).

Općenito, mladi sudionici fokus grupa su vrlo slabo informirani o mogućnostima koje europski programi namijenjeni mladima nude stoga su im facilitatori morali uvodno objasniti što sve takvi programi podrazumijevaju. Mladi smatraju da bi ih primjerice Erasmus+ program zainteresirao kada bi imali više informacija koje bi dobili preko društvenih mreža (putem video poruka vršnjaka koje su bile dijelom takvih projekata), u školi putem radionica, štandova, predstavljanjem osobnih iskustava korisnika tih programa. Osim toga, smatraju da nastavno osoblje nije dovoljno upoznato s takvim prilikama kao ni roditelji što doprinosi nezainteresiranosti mladih. Uopćeno, može se reći da navedene skupine nisu dovoljno informirane o dobrobitima neformalnog obrazovanja i rada s mladima što je sastavni dio europskih programa vezanih za organizirane aktivnosti mladih. Također, u fokus grupama spomenuta je određena distanca i nepovjerenje prema radu udruga općenito, ali i svojevrsna skepsa prema europskim programima (npr. percepcija razmjene mladih kao „putovanja“ a ne kao stjecanje neformalnog obrazovanja i osnaživanja) s obzirom da im nedostaje informacija o cijelom procesu (posebna skepsa izražava se prema programima/projektima koji ne zahtijevaju nikakvu financijsku participaciju). Mladi smatraju da bi projekti trebali, prije svega, biti za njih korisni ali i zanimljivi a tematski vezani uz zapošljavanje odnosno podizanje vlastite zapošljivosti (pisanje životopisa, prezentacijske vještine, razvoj komunikacijskih vještina, ICT vještine i sl.).

Istaknuti su i određeni problemi koji mogu utjecati na smanjeni interes za npr. Erasmus+ program. Naime, Erasmus+ stipendije se tretiraju kao dohodak što utječe na to da ih roditelji/skrbnici ne mogu koristiti kao odbitak za uzdržavanog člana uže obitelji. Također, neke jedinice lokalne samouprave koje dodjeljuju stipendije studentima tretiraju Erasmus+ stipendije kao dodatnu stipendiju pa student ne može primati obje istovremeno. Javlja se i problem smještaja koji je ponekad neadekvatan i često nepristupačan u financijskom smislu i uopće financijski aspekt za boravak u zapadnim zemljama je smatran problemom među mladima.

Kako bi se što širi spektar mladih uključio u programe potrebno je uspostaviti suradnju s institucijama i organizacijama koje se bave posebnim skupinama mladih, kako bi se

omogućilo njihovo ravnopravno sudjelovanje (npr. mladi iz ruralnih područja). Mladima je potrebno približiti program kroz uključivanje u kraće aktivnosti temeljene na neformalnoj edukaciji te prepoznati i vrednovati njihovo sudjelovanje.

Potencijalni interes za uključivanje mladih u rad udruga određen je vidljivošću rada udruga koja je generalno ocijenjena kao vrlo slaba. Pritom, rad udruga bi trebao biti mladima predstavljen na primjeren način (prijateljski pristup zabavnog sadržaja, neformalan odnos), putem izravnog kontakta i suradnje s drugim institucijama i organizacijama koje rade s mladima (posebice školama) koje mogu utjecati na povećanje uključivanja mladih u rad udruga te povećanje motivacije mladih kroz vrednovanje volonterskog angažmana (volonterske knjižice, naknada troškova, zahvalnice i preporuke) i poticanjem njihovih vlastitih kreativnih inicijativa.

2) Odgovori stručnjaka

Kako bi se mlade ljude privuklo za sudjelovanje, nužno je nastaviti rad na priznavanju i vrednovanju vještina i kompetencija stečenih sudjelovanjem u programima koji potiču informalno i neformalno učenje te njihovo usklađivanje unutar i izvan Europske unije. Potrebno je jasno artikulirati koristi za mlade koje mogu ostvariti sudjelovanjem u programima, a koji se ne odnose samo na osobni rast i razvoj već i profesionalni – koji bitno može utjecati na odgovaranje na njihove životne potrebe, poput veće zapošljivosti, konkurentnosti na tržištu rada, mogućnosti utjecanja na kreiranje politika i sl. U tom smislu ključno je i snažnije uključivanje svih sektora, osobito poslodavaca, u oblikovanje europskih programa radi preciznog usklađivanja s potrebama na tržištu rada i prepoznavanja mladih koji sudjeluju u programima kao konkurentniju radnu snagu. Važna je i dodatna promocija vrijednosti programâ EU, diseminacija rezultata i to ne samo od strane provedbenih tijela, već kroz osiguravanje edukacija o mogućnostima programâ EU za mlade za tijela uključena u kreiranje politika za mlade na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini (donositelji odluka, državni/javni službenici). Neizostavno je njihovo snažnije uključivanje u navedene aktivnosti. Program Erasmus+ u području mladih mladim osobama s manje mogućnosti osigurava dodatnu financijsku i stručnu potporu kojom se olakšava njihovo uključivanje i sudjelovanje u aktivnostima Programa. Na taj način Program umanjuje ili uklanja prepreke na koje mladi s manje mogućnosti nailaze u želji za uključivanjem u aktivnosti koje su im namijenjene. S obzirom na to da s 2021. godinom slijedi novo programsko razdoblje, prilikom oblikovanja programa sljednika bilo bi dobro zadržati i/ili unaprijediti već postojeću dodatnu potporu kojom bi se adresirale što raznolikije skupine ranjivih mladih. Potrebno je razmisliti i o uvođenju otvorenijih formata aktivnosti za mlade općenito koje omogućuju sudjelovanje mladih u EU programima prema njihovoj mjeri i potrebama, osobito kroz unaprijeđenje virtualne ili digitalne dimenzije sudjelovanja u aktivnostima.

3) Odgovori članova Nacionalne radne skupine za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima

Dostupnost europskih programa namijenjenih mladima i organiziranim aktivnostima mladih

moguće je povećati kroz ulaganje u promociju istih, ali i proširenjem mreže aktera koji mogu diseminirati informacije o tim programima – npr. kroz obrazovni sustav (posebno dio koji se odnosi na strukovno obrazovanje), zatim uključiti jedinice lokalne i regionalne samouprave, centre za mlade, lokalne akcijske grupe, centre za savjetovanje i profesionalno usmjeravanje, područne službe za zapošljavanje, savjetovišta za mlade, pučka otvorena učilišta i slično. Osim toga, prepoznato je da bi programi namijenjeni mladima trebali imati snažniju socijalnu dimenziju u smislu dostupnosti mladima s manje mogućnosti, npr. kroz mogućnost sufinanciranja sudjelovanja mladih kada je to potrebno u takvim programima.

Konzultacijsko pitanje: 15) *Kakvim prostorima bi mladi trebali imati pristup, kako bi se podržao njihov osobni, kulturni i politički razvoj?*

1) Odgovori mladih ljudi

Prema podacima online ankete za 59,8% jako je važno imati pristup prostorima u kojima se mladi mogu opustiti, učiti i povezati s drugim mladim ljudima.

Mnoga obilježja mjesta gdje se osjećaju dobro i istodobno se mogu razvijati mladi ispitanici online ankete nalaze jako važnima pri čemu dominira osjećaj sigurnosti (85%), dostupnost javnim prijevozom (71,6%), mogućnost druženja s prijateljima (68,4%), ponudu programa (66,3%), besplatno korištenje (64,5%) i raspoloživost osoba koje rade s mladima (52,2%). Od ostalih obilježja, 49% ispitanika vrlo važnim nalazi mogućnost za održavanje vlastitih aktivnosti u takvom prostoru, a 46,2% vrlo važnim smatra mogućnost internetskog pristupa. Ostala obilježja prostora relativna većina ispitanika smatra vrlo važnima, pa je tako za 44,7% vrlo važna opremljenost prostora udobnim namještajem, a skoro isto toliko (44,2%) ispitanika vrlo važnim smatra postojanje wifi hotspota. Gotovo podjednak postotak ispitanika smatra da je vrlo važno omogućiti prostor za odlaganje bicikala (42,8%), postojanje ponude novine, knjiga i časopisa (42,2%) te parkirna mjesta (42,2%). Od vrlo važnih obilježja na zadnjem mjestu našla se mogućnost sudjelovanja osmišljavanju izgleda prostora (33,8%).

U raspravama u fokus grupama općenito su se izdvojile dvije perspektive. Prvo, prostori za mlade u Hrvatskoj još nisu prepoznati kao mjesta gdje mladi mogu provoditi slobodno vrijeme, učiti i zabavljati se. Drugo, ispitanici smatraju da generalno nedostaje prostora za mlade u kojima mogu boraviti - a ukoliko postoje onda su ograničeni radnim vremenom koje je uglavnom u jutarnjoj smjeni.

Sudionici su prepoznali različite vrste prostora kojima bi htjeli imati pristup kao što su udruge mladih ili za mlade, kazališne/dramske grupe, besplatne sportske aktivnosti, volonterski (sportski) kamp, kulturni sadržaji i sl. Prostori namijenjeni specifično mladim ljudima bi trebali biti financijski dostupni sa besplatnim pristupom internetu kako bi tamo mogli i učiti i zabavljati se pa bi u tom smislu valjalo da su prostori multifunkcionalni, fleksibilni za brzu prilagodbu potrebama, dovoljno veliki da se mogu nesmetano odvijati paralelne aktivnosti, da sadrže ponudu različitih društvenih igara, kuhinju i ostali neophodan namještaj. Kada je riječ o učenju, mladi naglašavaju potrebu za programima neformalnog obrazovanja koji bi doprinijeli njihovoj zapošljivosti te smatraju da bi takvi sadržaji koristili mladima koji su nezaposleni i izvan sustava obrazovanja (NEET). Također, takvi prostori trebali bi omogućiti da se korisnici osjećaju opušteno i sigurno, no bez osjećaja izravnog nadzora. Valjalo bi da su prometno dobro povezani kako bi bili dostupni i mladima izvan urbanih dijelova, ili pak u blizini škola.

Sigurnost je često spominjano važno obilježje kako fizičkih tako i virtualnih prostora za mlade. Međutim, sudionici fokus grupa prepoznaju zabrinjavajuće posljedice vršnjačkog nasilja na internetu i smatraju da bi bilo nužno educirati mlade o tome i osigurati mogućnosti za bavljenje raznolikim aktivnostima u realnom, stvarnom svijetu u čemu bi kvalitetno osmišljeni fizički prostori i aktivnosti za mlade imali značajnu ulogu.

2) Odgovori stručnjaka

/

3) Odgovori članova Nacionalne radne skupine za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima

Mladi bi trebali imati pristup sigurnim, besplatnim i dostupnim fizičkim prostorima u kojima će biti osigurana profesionalna podrška razvoju mladih pri čemu se treba voditi računa da prostori budu inkluzivni, otvoreni svima, a posebno onima s manje mogućnosti i osobama s invaliditetom. Mladima bi trebala biti omogućena uključenost u uređenje prostora u kojemu će boraviti, učiti i družiti se. Prostori na otvorenom trebali bi omogućiti mladima bavljenje sportskim aktivnostima, dok zatvoreni prostori trebaju sadržavati sve što je potrebno za druženje, učenje, slobodno vrijeme, provedbu različitih aktivnosti itd. Virtualan prostor osim što bi trebao biti participativan i inspirativan za mlade za osobno izražavanje i angažman, treba biti i siguran.

Konzultacijsko pitanje: 16) *Koje mogućnosti i alati trebaju mladim ljudima kako bi mogli svakodnevno sudjelovati u demokratskim i društvenim procesima donošenja odluka?*

1) Odgovori mladih ljudi

Svaki drugi mladi ispitanik online ankete (51%) nalazi jako važnim biti u stanju svakodnevno utjecati na odluke u svojoj zajednici, a ukupno gledano većini od 85,5% je ta vještina i mogućnost jako i donekle važna. Kada se bave pitanjima od javnog značaja polovica ispitanika jako važnim smatra alate za online sudjelovanje (53%) i javne informacije o pitanjima (51,4%). Potom, za 46% ispitanika jako su važni uključujući mehanizmi za mlade ljude na lokalnoj razini i na razini zajednice i za jednako toliko ispitanika podrška roditelja. U bavljenju javnim temama relativna većina mladih jako važnima smatra organizacije mladih (43,3%), aktivnosti nevladinih organizacija u područjima gdje žive (39,6%), angažiranost prijatelja u rješavanju javnih problema (38,3%) i mehanizme sudjelovanja u školama (37,9%). Na dnu ljestvice jako važnih elemenata za uključivanje u javno djelovanje nalazi se podrška nastavnika (27,1%) te glasačko pravo od 16 godina (18,9%).

Diskurs koji prevladava među sudionicima fokus grupa jest distanciranost mladih od politike. Prije svega valja reći da postoje dva shvaćanja političkoga djelovanja – jedan je putem konvencionalne participacije (članstvo u političkim strankama i glasovanje na izborima), a drugi je putem participacije u civilnom sektoru. U odnosu na konvencionalnu politiku mladi izražavaju averziju i opće nepovjerenje. Zbog iznevjerenih i neispunjenih predizbornih obećanja neki predlažu kažnjavanje političara dok se drugi dio zalaže za upotrebu građanskih alata pritiska na političare. Ipak, neki predlažu uvođenje obveznog glasovanja kao i modernizaciju načina obavljanja te građanske dužnosti – digitalno glasanje. Na samo uključivanje u političke stranke sudionici gledaju sa skepsom s obzirom da smatraju da je bez podrške starijih mladima uključivanje uzaludno, a upravo dominacija pravila senioriteta mlade stavlja u izrazito nepovoljan položaj u kontekstu aktivne politike. Iako se mladi mogu uključiti u savjete mladih, mnoge su kritike na račun tih tijela s obzirom na to da većina mladih nije informirano o postojanju tog tijela niti o njegovoj funkciji (oni upućeniji sudionici zauzimaju stav da su savjeti mladih često „produžene ruke“ političkih stranaka). Također, ne postoje ni sankcije ukoliko se to tijelo na lokalnoj razini ne osnuje.

Na otvaranju prostora politike mladima može se raditi putem jačanja vidljivosti rada i dodjeljivanja veće društvene i političke uloge savjetima mladih (npr. mogućnost izvršnih funkcija, utjecaj na Sabor), zatim putem uvođenja formalnog političkog obrazovanja na mladima prihvatljiv i zanimljiv način, omogućavanjem slobode govora, slobodnih medija i otvaranjem političkih stranaka prema utjecaju mladih članova u svojim redovima. Osim toga, važno je da demokracija funkcionira u neposrednoj zajednici u kojoj mladi žive – od škole, kvarta, fakulteta itd. kako bi se razvila kultura participacije i odlučivanja među mladima.

Kada je riječ o stvaranju novih poveznica između mladih ljudi i donositelja odluka, postoje dva diskursa – jedan koji zastupa tezu da mladi i političari govore različitim jezicima odnosno da se političari ne obraćaju mladima i rješavanju njihovih problema te drugi koji kaže da su mladi generalno nezainteresirani za povezivanje. Vezano za izražavanje političkih stavova online razabire se nekoliko stavova – prvo, mlade treba educirati o

važnosti medija i uopće o medijskoj pismenosti u kontekstu djelovanja u političkoj sferi; drugo, predlaže se usvajanje primjera transparentnih gradova koji svoje proračune daju na javna savjetovanja što bi mlade zainteresiralo za sudjelovanje i treće koje je obojeno skepsom a kaže da mlade nitko (političari) ne sluša obraćali se oni na online ili offline način. Pritom, mladi u fokus grupama veću važnost pridaju uspostavi dijaloga sa lokalnim političkim strukturama u smislu uključivanja u politiku nego li s onima na europskoj razini, pri čemu neki predlažu svojevrsnu kontrolu nad efikasnošću tog procesa od strane Europske komisije.

2) Odgovori stručnjaka

Uključivanje mladih u političku i društvenu sferu kao i proces donošenja odluka u najvećoj je mjeri određeno mjerom u kojoj je neposredno ali i šire društveno okruženje poticajno za takvu vrstu djelovanja. Mladima je prije svega potrebno dati više prostora za izražavanje svojih stavova u lokalnoj zajednici i civilnom društvu. Primjerice, predstavnici savjeta mladih trebali bi se imenovati u rad odbora, radnih tijela predstavničkih i izvršnih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, gdje bi im bila pružena mogućnost mijenjanja akata prije usvajanja konačne verzije. Mladi tada ne bi sudjelovali u političkom procesu sa savjetodavnom ulogom, već kao punopravni sudionici, odnosno inicijatori promjena u predlaganju područja koja ih se tiču. Ne samo da je potrebno dati priliku mladima na lokalnoj razini te u okviru političkih struktura stvoriti uvjete koji bi im omogućili da se njihov glas čuje (npr. izrada stranačkih lista na kojima bi predloženi kandidati bili mlađi od 30 godina) nego je nužno u okviru obrazovnog sustava razvijati vještine kritičkog mišljenja, građansku kompetenciju te mlade informirati i poticati na izražavanje vlastitog mišljenja putem, između ostalog, javnih kampanja o njihovim pravima i odgovornostima. Poticajno okruženje podrazumijeva i osiguravanje materijalnih uvjeta za kvalitetan rad s mladima, posebno s onima s manje mogućnosti. Kako bi interesi mladih što bolje bili zastupljeni, potrebno je voditi otvoreni dijalog i temeljiti aktivnosti na analizi potreba mladih. Također, aktivnosti koje uključuju mlade s manje mogućnosti trebale bi se usmjeriti na njihov doprinos društvu (npr. suočavanje s izazovima/potrebama vlastite zajednice), a ne na probleme. Na taj način, osigurat će se veća motiviranost mladih s manje mogućnosti za sudjelovanje u vijećima mladih. Vezano za političko *online* sudjelovanje mladih, valja napomenuti da je važno raditi na medijskoj pismenosti i izgradnji online kompetencija. Prijedlog je da se omogući sudjelovanje mladih putem društvenih mreža na jednoj od javnih rasprava Vlade ili Sabora koja se tiče ili utječe na živote mladih. Na taj način bi se omogućilo da široki krug mladih sudjeluje u raspravi i iznosi svoje mišljenje, a da donositelji odluka odmah mogu reagirati na stavove mladih. Ipak, potrebno je uzeti u obzir i onu skupinu mladih koji nemaju pristup računalima i Internetu. To su prije svega mladi sa slabijim socio-ekonomskim statusom, mladi iz ruralnih i nerazvijenih sredina te mladi iz ranjivih skupina (nezaposleni, osobe s invaliditetom, mladi s problemima mentalnog zdravlja, Romi, i dr.).

3) Odgovori članova Nacionalne radne skupine za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima

Mladima je potrebno kroz obrazovne programe, institucionalne i izvaninstitucionalne,

omogućiti usvajanje znanja i vještina potrebnih za sudjelovanje u demokratskim i društvenim procesima donošenja odluka. Nakon završetka formalnog obrazovanja valja ustrajati na mogućnostima sudjelovanja u odlučivanju na radnom mjestu stoga je važno osigurati edukaciju mladih o radničkim pravima i mogućnostima organiziranja s ciljem zaštite tih prava i osiguranja adekvatnih radnih uvjeta. Mlade bi trebalo poticati na sudjelovanje na mikro razini poput škole i lokalne zajednice koje bi istovremeno trebale raditi na vlastitoj demokratizaciji i otvaranju prema sudjelovanju mladih u procesima donošenja odluka. Važno je jačati suradnju između mladih i donositelja odluka te osigurati ulaganja u evaluaciju i unaprjeđenje mehanizama suradnje. Na tom tragu, potrebno je poraditi na promjeni odnosa donosioca odluka na lokalnoj razini prema mladima i njihovoj ulozi u demokratskom procesu tako što bi trebali dati prostora da se glas mladih čuje, dati im podršku i poštovati tijela u kojima sudjeluju mladi. Strukturirani dijalog istaknut je kao koristan proces u kojemu mladi mogu sudjelovati i izraziti svoje mišljenje i stavove o različitim temama, međutim potrebno je razmotriti inovativne načine konstruktivnog dijaloga s mladima iz različitih društvenih skupina, organizacijama mladih i svih relevantnih sektora.